

Nr 2 2001 - Ett år i Karpaterna

Ett år i Karpaterna

Viltbiologen Linn Svensson tillbringade ett år i Rumänien för att få perspektiv på rovdjursdebatten i Sverige. Hon fältarbetade inom det Karpatiska rovdjursprojektet. Att spraya katturin på fällor i lätt motvind hörde till vardagen, liksom att somna till vargarnas ylande. Men de nyckfulla rumänska myndigheterna kunde ge arbetet ett abrupt slut. Rumänska Karpaterna är det enda området väster om Ryssland som har välmående populationer av både varg, björn och lodjur. På 70 000 kvadratkilometer ryms cirka 5400 björnar, 3400 vargar och 2000 lodjur. På Karpaternas sluttningar lever även 5 miljoner människor och vissa områden är intensivt utnyttjade för boskapsskötsel.

Det är alldeles tyst, en underbar stjärnhimmel och så vi. Min rumänska kollega, som är mitt "gröna kort" till de Karpatiska bergen, och jag. Officiellt får jag inte arbeta utan sällskap av en rumän. Det är en önskan från en projektmotståndare vid skogskontoret nere i byn, en mäktig och beräknande motståndare. Ett felsteg från oss kan äventyra projektets fortlevnad i denna del av Karpaterna. Här sitter vi nu, i bokskogen i bergen, och planerar en fällinje för att försöka fånga lodjur och varg och förse dem med radiosändare. I stugan som vi fått låna bor det fler än vi, fyrbenta varelser, och efter den sömlösa första natten på de grovt tillhuggna plankorna, möss på sovsäcken och en unken luft av mögel och gammalt, meddelar jag min kamrat att jag nästa natt sover ute på verandan. "Nej!" utbrister han, "det går inte, det är ju björnar utanför". "Spelar ingen roll, säger jag, det är frisk luft". Han bara skakar på huvudet och säger att "vi från Europa, vi förstår inte hur det är". Mycket riktigt är det ljud i snåren följande natt och det är en björn som är på jakt efter hallon. I Rumänien finns det drygt 5000 björnar men siffran har varit uppe över 8000. Rumäniens landyta är 240 000 kvadratkilometer, vilket motsvarar ungefär halva Sveriges yta. Just den här björnen utanför vår stuga är inte så stor, men enligt rykten skall det finnas mycket stora björnar här, åtråvärda troféer, som utländska jaktgäster betalar mycket för.

Det finns två arter som vi till varje pris vill undvika att fånga eller ens ha i närheten av fällorna. Björn är en av dem. Vuxna björnar är visserligen för stora för att gå i en fälla men en unge kan lätt fastna och då blir modern inte att leka med. Den andra arten vi inte vill ha i närheten är människa. Människor fastnar inte men de lämnar lukt och får de syn på fällan är det inte omöjligt att de stjälar den. De människor i Rumänien som söker sig upp i bergen, är ofta fattiga och behöver plocka bär eller svamp för att sälja på marknaden, eller så är de tjuvjägare. De stjälar inte alltid fällorna för att använda dem till fångst men kanske vill de ha metallen eller så säljer de fällan. Det är varg och lodjur vi vill fånga och vi markerar därför runt fällan med varg eller katturin. Det är ett härligt arbete, särskilt att av misstag spraya i lätt motbris för att sedan minnas att varmvatten i större mängd inte finns. En av de första kvällarna bryts tystnaden plötsligt av ett mycket, mycket mjukt yl. Det kommer från dalen nedanför stugan. Inom någon minut svarar en hel liten upphetsad kör och det går inte att ta miste på att det är ungar.

Vi ylar och far svar tillbaka. Det är valparna igen men denna gång också en imponerande djup stämman som skickar ilningar längs ryggraden. Vi förstår att det är en flock och somnar den kvällen med ett leende på läpparna. Nu vet vi att de finns i närheten, vad vi inte vet är att vi

kommer höra vargyl mest varenda kväll. Följande morgon hittar vi vargspår inte så långt från stugan. De har varit uppe och kollat oss, men inte varit ända fram till stugan. Vi hittar också spår längs med stigen där fällorna finns men inget djur i en fälla. Jag börjar så smått inse att jag faktiskt är i ett annat landskap, med helt andra tätheter av rovdjur än vad vi har hemma i Sverige. Särskilt också som vi inte sällan ser björn och dessutom alltid måste vara beredda på att det kan sitta björnungar i fällorna. Vi har därför alltid något med oss för att kunna skrämja björnen. De följande dagarna fångar vi en räv och några fällor är utlösta, troligen av varg. Lodjuren som på denna fällinje är prioritet nummer ett lyser med sin frånvaro. Vi har inte ens sett spår i leran. Enligt samma rykte som berättar om de stora björnarna finns det också stora lodjur i bergen. Vi har hört om ett På 36 kilo och att de slår kronhjortar som byte. De lodjur som vi sett hittills har dock varit som de svenska (cirka 20 kilo) och de enda byten vi hittat är rådjur. Men ryktet ger spänning åt arbetet. Varje morgon kontrollerar vi fällorna och undersöker stigar och stubbar i jakt på tecken efter djuren. Man lär sig snart att se vilka stubbar och rotvältor som är lodjursmagneter och far sina misstankar bekräftade genom att lukta på dem. Ibland är doften av katturin skrattretande stark och man upplever en konstig känsla av berusning, inte på grund av urinet utan av att vara djuren på spåren.

Vi hittar en gammal Ceaucesco väg som nästan dignar av vargspillning, färsk som gammal samt en del vargspår. (Den forne kommunistledaren använde dessa vägar samt ett antal nu igenvuxna helikopterplattor när han kom för att jaga björn). Det är mycket fårpåls i vargspillningen. Här? Uppe i skogen? Om somrarna lever många herdare med sina fårflockar uppe på ängar på bergsslänterna och det verkar inte vara svårt för en varg att få tag i ett förirrat får. Förutsatt att vargarna inte blir upptäckta av herdehundarna förstås, som är tämligen effektiva när det gäller att hålla rovdjuren borta. En sann historia berättar om en varg som hamnade på rygg i ett dike med fem hundar runt om. Han hade ingen chans att ta sig därifrån och blev ihjälhuggen av herden med en yxa. Herdarna är inte tillåtna att bära skjutvapen utan förlitar sig på sina hundar och andra vapen. Lodjur är inget problem för herdarna, vilket förmodligen beror på att de inte har en chans mot hundarna. Vargarna kan, om de är flera, lura hundarna genom att komma från olika håll men det ensamjagande lodjuret får snällt låta bli fåren. En kväll sitter vi och sliter vårt hår. Var är lodjuren och varför går inte vargarna i fällorna? De verkar ju ha sitt rendezvous område alldeles i närheten av stugan. Det är heller inte lite spillning vi samlat in, trots att vi lämnat några för att inte förstöra deras revirgränsmarkering. De verkar ha en sådan på den stora åsen bakom stugan. Plötsligt far vi på den gamla kartan se en mindre höjd som vi tidigare inte tänkt på. Vi undersöker den dagen därpå och sätter omedelbart de fyra fällor som vi sparat just för sådana fall. Efter två dagar sitter det ett djur i en fälla. En vacker gul lodjurshona med prickar i pälsen. Underbart. Vi gissar att det ändå inte är 1-0 till oss utan snarare 10-1 till dem, för vem vet hur många gånger de gått förbi utan att sätta foten på det där 10 gånger 10 centimeter stora området där de måste trampa för att fällan skall lösas ut?

Vi packar och far vidare till nästa område. Fällorna sätter vi nu längs med en ås som vi länge betraktat som en "hotspot" för lodjur. Här är det tyst om kvällarna. Det verkar inte finnas någon vargflock, i alla fall inte som är här ofta och vi saknar verkligen vargylet. Istället verkar det röra sig en enormt stor björn i området. Spillningen som den lämnar efter sig talar i alla fall sitt tydliga språk. En natt öppnar den dörren till den viltvårdarstuga vi sover i, men den kommer som tur är inte in. Efter en vecka tvingas vi abrupt avsluta fångsten i området då det uppstått något missförstånd mellan projektet och skogsförvaltningen. Kronhjortsbrunsten är

på gång och bör inte bli störd. Jag lämnar bergen med blandade känslor. Vem vet om detta finns kvar nästa gång jag kommer hit? Hyggena köar inte, som i Sverige, men de, liksom vägar och fordon, har börjat nagga i kanten.

Linn Svensson